

DAĞISTAN ÇETİNKAYA
Çizgidsi Bir Çizerle Çizgiler Üzerine

18 Şubat 2009

Yayına Hazırlık/Redaksiyon
Neslihan Demirci

BİLİM VE SANAT VAKFI

Sanat Araştırmaları Merkezi 4

NOTLAR 18

Dağıstan etinkaya
izgidışı Bir izerle çizgiler zerine

Aralık 2009

Baskı ilt Denizatı Ofset
Yeşilce Mah. Ulubaş Cad. No: 54 Kağıthane İstanbul

Vefa Cad. No. 56 34134 Vefa İstanbul

Tel 0212. 528 22 22 pbx

Faks 0212. 513 32 20

e-posta bisav@bisav.org.tr

www.bisav.org.tr

Sanat Araştırmaları Merkezi

e-posta sam@bisav.org.tr

Sunuş

Neslihan Demirci

Duygu evreninin ifade yolu olarak çizgileri seçmiş bir sanatçı Dağıstan Çetinkaya; askeri okuldan kaçmasıyla başlayan süreç, son kertede önüne profesyonel çizgi dünyasının yollarını döşemiş. Sanatçı, “Türk gibi başla, İngiliz gibi bitir” ilkesini benimseyen kişiliğiyle çizmeyi heves aşamasında bırakmamaya karar vermiş ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi’nde eğitimine başlamış. Tam da burada bütün sanat dallarıyla meşguliyet açısından kafalara takılan bir soru işareti beliriyor: İyi sanatçı olmak için diploma veya ‘okulluluk’ şart mıdır? Çetinkaya, kabiliyeti inkâr etmemekle beraber, sanat eğitimi alınmazsa zaman içinde bir kısırdöngüye düşüleceğine, kişinin kendini tekrarlamaya başlayacağına inanıyor. Eğitim, çizeri bir üst noktaya taşımaya yarar, diyor. Yoksa bir sanatçı, yayıncıya diplomasıyla değil, koltuğunun altındaki ‘iş’leriyle -veya bugün için çalışmalarının depolandığı kayıt diskleriyle- başvurur. Sihirli kelime ‘kabiliyet’e ise her sanat alanında olduğu gibi, çizerin de fazla sırtını dayamaması gerektiğini söylemeye gerek var mı? Çetinkaya’nın söyleşi boyunca en çok üstüne basa basa vurguladığı unsur, yetenek değil, emektir; yani mebzul miktarda alın teri ve elinde kalem kâğıtla nasıl sabahlandığı bilinmeyen geceler...

Dağıstan Çetinkaya’nın çizmekle ilişkisi kısıkanılacak cinsten; hangi duyguyu aktarmaya çalışırsa çalışsın, çizerken sükûna erdiğini dile getiriyor. Sanatçıyı hem çocuklar için çizdiği illüstrasyonlar, hem de güncel/siyasi konuları yansıtan karikatürlerinden tanıyoruz. İkisi arasında nasıl bir fark gözettüğünü sordu-

ğumuzda, çocuklar için çizmenin kendisine daha fazla haz verdiği; çünkü çocuklara çizerken resim çizen bir çocuk kadar rahat hissettiğini itiraf etti:

“Çocukları, sizin hayal dünyanıza karşılık gelen bir dünya aslında. Orada istediğiniz kadar hayallerinizi palazlandırabilirsiniz.”

Tabii çocukların karşısına resmin kurallarını kenara bırakarak çıkabilmenin serazatlığı yanında, bir ilkeyi ihlal etmeme zorunluluğu var: onların bilinçaltını kirliletmemek; bu da bir tezhip ustasının titizliğini gerektirebilir.

Sanatçı, bir çizerin kendini eğitirken ana hatlarıyla geçireceği gelişim evrelerini; el, göz, beyin koordinasyonunu geliştirmek, sonraki aşamada işin içine kalbini de katarak esere son şeklini vermek olarak özetliyor. Bir sanatçının ancak ‘okuyarak’ farklı bakış açısı kazanacağına inanıyor: “Hep aynı pencereden bakarsanız aynı manzarayı görürsünüz. Her insan size yeni bir pencere açar, dünyasına girebildiğiniz herkes size yeni bir zenginlik katar.”

Çizer, bugün hepimizi yoran ruh kirliliği karşısında çizgileriyle acı bir tebessüm bırakmak istiyor; bu çabası mesaj vermek gibi bir kaygıyı barındırmıyor; zaten içine mesaj katılmış işlerin suni kaçtığını, bilhassa çocukların bunu hemen fark ettiklerini ve sunilikten hoşlanmadıklarını belirtiyor.

Karikatür, illüstrasyon ve grafik tasarımları ile *Girgi*, *Cingar*, *Hırbı*, *Ustura* gibi mizah dergilerinde; *İzlenim*, *Aksiyon*, *Yeni Asya*, *Hürriyet*, *Zaman* ve *DMG Magazines* gibi basın organlarında yer alan, *Zaman* gazetesinin Yorum sayfalarında yayımlanan illüstrasyonlarını ve “Kral ve Soyтары” adlı çizgi bantlarını hâlen sürdüren, çok sayıda çocuk kitabına ve çocuk dergisine “renk veren” Dağıstan Çetinkaya, Sanat Araştırmaları Merkezi, Kırkambar toplantılarının söyleşi konuğuydu. Sanatçı, kendisinin sesli düşünmesi gibi verimli bulduğu söyleşide, samimiyetle dışa vurduğu zihin dünyasıyla dinleyicilere yepyeni pencereler açtı.

Dağıstan Çetinkaya Çizgidsi Bir Çizerle Çizgiler Üzerine

Dağıstan Çetinkaya Öncelikle bütün konuşmalarında özellikle söylüyorum, ben çok iyi bir hatip değilim. Sürçü lisan ederse başta affola. Zaten kelimelerle arası çok iyi olan bir insan olsam kendimi ya yazı ya da şiirle ifade ederdim. Herhalde yazamadığımız için, konuşamadığımız için çizgi dilini kullanmayı tercih ettik. İsterseniz öncelikle, tanımayan arkadaşlar vardır, kısaca kendimden bahsedeyim. Genelde ilk sorulan, “ne zaman çizmeye başladınız” sorusudur. Profesyonel olarak -profesyonelden kasıt, bu işten para kazanmak anlamında- 1987 yılından beri bu işi meslek olarak yapıyorum. Daha öncesine gittiğimiz zaman, kendimi bildim bileli, ilkokuldan tutun ortaokula kadar hayatımın değişik aşamalarında çizgi her zaman vardı ama bunun farkında değildim. Niye farkında değildim? Nasıl ki hani sınıfta bazı müzik çocuklar vardır, gürültü yaparak ya da esprileriyle ön plana çıkar, öğretmenin ilgisini çeker; bazı çocuklar da vardır, sesi güzeldir -hani patlat bir şarkı derler ya- sesiyle kendini ifade eder. İşte ben de sınıfta çizgiyle ön plana çıkan, kendisini çizgiyle ifade eden bir insandım. Yani çizgiyi bir anlamda hüznümün, sevincimin dışı vurum aracı olarak kullandım farkına varmadan.

Daha sonra ise ortaokul yıllarından itibaren çeşitli çocuk dergilerine -o zaman *Türkiye Çocuk Dergisi*, *Diyanet Çocuk Dergisi* ya da *Tercüman Çocuk Dergisi* vardı, karikatür okulları vardı- amatör olarak göndermeye başladık. Bu çizimlerin yayınlanması insanı teşvik ediyor.

Edebiyat hocalarımın da teşvikiyle daha çok karikatür çizmiştim. Okuldaki okul gazetesinde çizmeye başlamakla bir şekilde bu işe de bulaşmış oldum. Daha sonrasında ise askeri okulu kazanıp İstanbul'a gelmemle birlikte Babiali'yle tanıştım. Hafta sonları Cağaloğlu'na girdim. O zamanlar *Yeni Asya Gazetesi*'nin çıkardığı *Can Kardeş* çocuk dergisi vardı. Sene 1985; orada bu işe bant karikatürle başladım. Daha sonra çizgi roman... Ve bir baktık ki bu iş bizi kuşatmış ve vazgeçilmezimiz olmuş.

Okulu bitirip de ayrılmaya, rütbe takmaya birkaç ay kala bir hafta sonu okuldan çıktım ve düşündüm: Tekrar dönersem sevmediğim bir mesleğe döneceğim; çünkü ortaokulda girmiştim ben askeri okula ve farkında değildim; bilinçli bir tercih değildi benim için. Dışarıdan görüyorsunuz, üniformalar hoşunuza gidiyor; erkek çocukların özendiği şey nedir: ya asker, ya polistir. İcini bilerek değil, bir özenle istediğimiz bir şeydi. Daha sonra bu işi daha çok sevdiğimin farkına varınca bir tercih etme noktasına geldiğimi anladığım o gece, o hafta sonu karar verdim ve gitmedim okula, üç hafta firar ettim. Ondan sonra gittiğimde işlemler yapıldı: Altı ay hapis cezası verdiler, beni okuldan kovdular. Böylelikle de profesyonel çizim hayatına adım atmış oldum.

Bu iş alaylı olarak yaptığınızda belli bir noktaya kadar sizi takip ediyor. Eğer sizin içinizde bu işe karşı bir sınır yoksa, bu işi çok seviyorsanız ve geliştirmek istiyorsanız hiçbir yaş geç değil; yani yaşınız ne olursa olsun, eğitiminiz ne olursa olsun gidebileceğiniz bütün noktaları zorlamaya çalışıyorsunuz. O zaman da bu işin eğitimini veren kurumlar hangisi diye araştırdım, bu işin en iyi eğitimini veren Mimar Sinan Üniversitesi dediler; imtihanlarına girdim, kazandım ve dokuz yıl sonra oradan mezun oldum. Tabii karikatür bölümü olmadığı için grafik bölümünü tercih ettim. Bunu şunun için söylüyorum; bir şeye başlamak, heves etmek meselesi... Bizim milletimizin bir özelliği vardır. "Türk gibi başla, İngiliz gibi bitir" derler ya, başladığınız işi sonlandırmak çok önemli. Yani bir maymun iştahlılıkla, geçici bir hevesle değil, sonuna kadar götürebilmek, bütün yönleriyle, eğitimiyle götürebilmek çok önemli bu anlamda. Okulun verdiği çok şey oldu bana... Tamam, kabiliyetiniz olabilir, Allah'ın verdiği kabiliyet her kulda farklıdır; kabiliyet-

siz kul olduğunu düşünmüyorum. Önemli olan bunu keşfetmek, bunun farkına varmak ve bunu geliştirmek. Eğer geliştirmezseniz belli bir süre sonra kısır döngü etrafında dönmeye başlıyorsunuz. Bu kısır döngüde de belli bir süre sonra bıkkınlıklar ve kendini tekrarlar baş gösteriyor. Önemli olan bu tekrarlara düşmemek. Bunu da nasıl anlayabilirsiniz? Eğitimle anlayabilirsiniz. Yaptığınız işi hangi alanda olursa olsun, eğitimle daha bilinçli olarak bir üst noktaya taşımak gerekir. İşte bu alanda da ikisi birbirine paralel gidiyor; aslında işinizi yaparken bir yandan da piyasayla bunu destekliyorsunuz. Bu işe ilk olarak çocuk kitaplarıyla ya da çocuk dergileriyle başlamadım. Belki piyasada çok farklı alanlarda çalışmalar yaptım. Biraz da aslında sizi piyasa yönlendiriyor; gelen talepler, sizin yaptığınız işler birikiminizi sağlıyor. Kısaca kendim hakkında söyleyeceğim şeyler bunlar...

Çizgi meselesine gelince... Biraz önce de söylediğim gibi kendimi ifade şekli olarak yazı, şiir ya da güzel sanatların başka bir alanına kıyasla çizgi bana çok daha sıcak geldiği için, çizgide kendimi bulduğum için ilk başta bir meslek olarak başlamadı bende, kendimi ifade etme aracı olarak başladı. İnsanlarla birtakım şeyleri çizgi kanalıyla paylaştığımda, çizdiğim zaman bir iç sükûna erdiğimi ve rahattadığımı hissettim. Bu çizimler, üst üste koymalar tıpkı tuğlalardan sabırla ev yapmak gibi... Belli bir süre sonra geriye dönüp baktığınızda bir noktaya geldiğinizi görüyorsunuz. Sizi farkına varmadan geliştirdiğini görüyorsunuz. Biraz önce dediğim gibi piyasada yaptığınız işler de sizin farklı alanlarda açılımınızı sağlıyor; yani çizgi-romandan, bant karikatürden ya da çocuk kitapları resimlemesinden tutun da aklınıza gelebilecek bütün diğer işler... Ben oturayım da çocuk kitabı resimleyeyim ya da çizgi-roman yapayım şeklinde ortaya çıkmıyor; size gelen talepler doğrultusunda bunları geliştiriyorsunuz.

En iyisi çizgiyle, illüstrasyonla ya da bu piyasayla alakalı sormak istediğiniz şeyler varsa sorun; çünkü neticede ben toplantının bir konferans havasında değil de sizin merak ettiğiniz şeyler doğrultusunda bir sohbet ortamında geçmesini tercih ederim açıkçası.

Neslihan Demirci Ben tekrar hoş geldiniz demek istiyorum; gecikmiş bir takdim oldu. Bu tarz ortamlarda konuşmacı olarak bulunmayı çok tercih etmediğinizi biliyoruz, o yüzden teşekkür ederiz.

Çetinkaya Okullardaki çocuklar siz ne dersiniz dinliyor, alıyor. Ama gençlerin zihinleri daha açık, belli birikimleri sağlamış insanlar. Tabii ki farklı durumlar... Gençler insanı zorluyorlar açıkçası... Gerçekten konuşma erbabı bir insan değilim ama dilim döndüğünce kendi mesleğimle, çizgiyle, karikatürle, illüstrasyonla alakalı anlatabileceğim şeyler varsa memnuniyet duyarım.

Demirci Teşekkür ederiz tekrar... Benim şöyle bir sorum olacak size: Çocuklara çizmekle büyüklere çizmek arasında nasıl bir fark var sizin açınızdan?

Çetinkaya En önemli birinci şey çocuklara çizerken tıpkı bir çocuk gibi, bir çocuğun eline kâğıt alıp çizmesi gibi rahatsınız. Çünkü çocuğun size yaklaşırken bir önyargısı, bir ön kabulü yok. Çocuk dünyası belli şablonlarla, belli kriterlerle sınırlanmamış, çok uçsuz bucaksız, sizin hayal dünyanıza karşılık gelen bir dünya aslında. Orada istediğiniz kadar hayallerinizi palazlandırabilirsiniz. Sınır koymadan, resmin bütün kurallarını, illüstrasyonun bütün kurallarını bir kenara bırakarak kendi kurallarınızı koymadan, karşıya bir ön şart koymadan her türlü şeyi her türlü şekilde istediğiniz kadar aktarabilirsiniz. Tabii karşı tarafa bazı şeyleri özellikle siyasi şeyleri yansıtmadan... Çünkü karşınızdaki çocuk bir teyp gibi ne verirseniz onu alır; bu görsellikle de olsa yazıyla da olsa neticede fark etmiyor. Onun bilinçaltını kirletmeden, doğru argümanlarla yaklaşarak kendi hayal gücünüzü sınırsız kullandığınız bir dünya çocuk dünyası. Çünkü büyükler biraz daha 'acaba'yla yaklaşırlar. Resmin boyutları, figürler, anatomi, ışık-gölge, renk, perspektif, bütün bunlara dair sizi yargırlar; şöyle olmuş, böyle olmuş ya da şurada olmamış, burada olmamış gibi... Çocuğun böyle ön kabulü, ön şartı olmadığı için onun dünyasını yakalamak hem zevkli, hem bir o kadar da zor. Çünkü önünüzde belli şartlar, kurallar yok. Diyelim ki bir formül olsa o formülden yola çıkarak bir problemi çözmek kolaydır ama o formülü siz oluşturuyorsanız çok zordur. Aslında çocuklara çizdiğiniz her çizgi yeni bir başlangıç; çünkü orada yeni şeyler keşfetme olanağı çok fazla. Kendi yaptığım işlerden yola çıkarak söylersem, çocukların bana verdiği, daha doğrusu çocuk çizimlerinin bana kattığı çok şey var. Bu zamana kadar piyasanın farklı alanlarında yaptığım işle-

ri göz önüne getirecek olursam çocuk çizgilerinin yeri çok büyük bu anlamda.

Demirci Diyelim ki bir çocuk kitabını, bir masal kitabını resimlerken “Kral ve Soyтары”yı çizmekten daha rahat davranıyorsunuz, biraz daha keyif alıyorsunuz diyebilir miyiz? Çünkü diğerinde kaygılarınız var, kızgınlıklarınız var belki onları yansıtıyorsunuz, siyasetle ilgili şeyler vs...

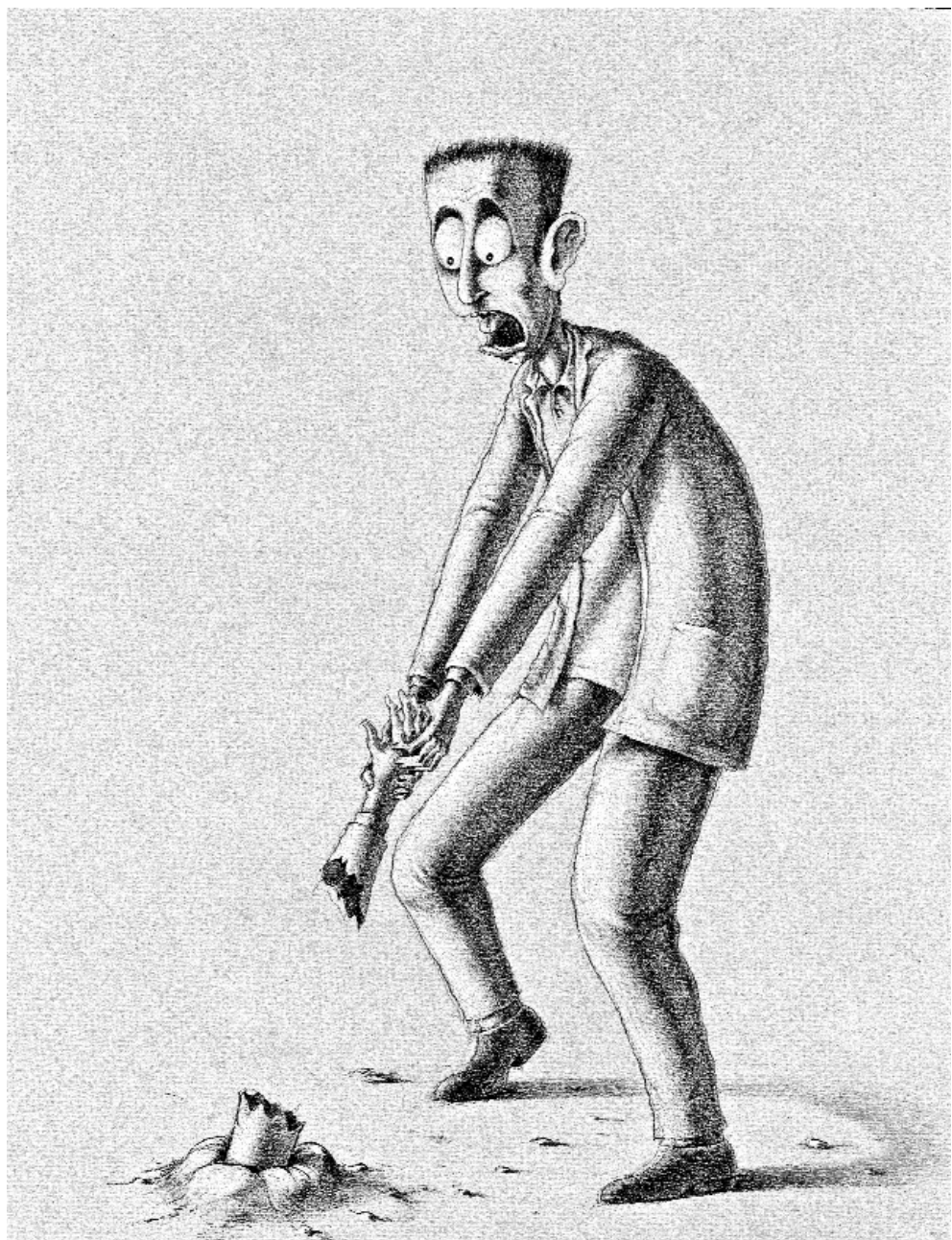
Çetinkaya Şimdi öncelikle şunu söyleyeyim. Çocuk kitabını resimlerken, biraz önce dediğim gibi, ufkunuz o anda çok geniş olduğu için başta biraz sıkıntı vesilesi oluyor ama işin içine girdikten sonra o işten inanılmaz zevk almaya başlıyorsunuz. Belli bir süre sonra çalışırken vaktin nasıl geçtiğinin bile farkına varmıyorsunuz. O kitabı bitirirken kendinizi bile şaşırtan sürprizlerle dolu bir iş ortaya koyabiliyorsunuz. Kendinizi aşmanızı sağlıyor çocuk çizgileri; ama diğerinde zaten belli bir şablon oturmuş, bir çizginiz var ve onu sürekli yaptığınız için tekrara düşme tehlikemiz çok daha fazla. Oturuyorsunuz bir bant karikatür çiziyorsunuz ya da büyüklere yönelik bir çizgi roman yaptığınız zaman acaba bu kitle bunu nasıl karşılar diye bir şüpheyle ya da kendinize birtakım şeyleri sınırlandırarak yaklaşıyorsunuz. Çalıştığınız gazetenin, hitap ettiğiniz kitlenin ön kabullerini tanımanız ve ona göre bir kahraman oturtmanız gerekiyor. Bu tarz zorlukları var ve tabii ki bu da stresli geçiyor. Özellikle siyasi çizgiler insanı fikren, zihnen yoran çalışmalar. İnsanlarda da yavaş yavaş bu yorgunluk baş gösteriyor. Bunu, bu kirlenmeyi attığım, tabiri caizse kendimi dışarı attığım alan olarak ben çocuk çizimlerini görüyorum.

Dinleyici Benim merak ettiğim birkaç şey var. Bu işte alaylı olarak yetişen ya da yetişmek durumunda kalan arkadaşlar için ne düşünürsünüz, neler önerirsiniz? Öncelikle bunu öğrenmek istiyorum.

Çetinkaya Alaylı ya da mektepli diye bir ayrım yapmıyorum; başta bunu söyleyeyim. Beni eğer karikatür sanatçısı ya da çizer olarak görüyorsanız ben alaylı bir çizerim; çünkü benim okuduğum okul çizgi hususunda, özellikle karikatür hususunda bana fazla bir şey kazandırmadı, sadece teknik altyapıyı sağladı. Siz bugün hangi işi yaparsanız yapın -ister alaylı yoldan ister teknik mektepli yoldan- o işin teknik altyapısını zaten almanız gerek. Aradan yirmi yıl geçmiş, ben

okula gidip hâlâ diplomamı almadım. Siz bu alanda diplomayla iş yapmıyorsunuz; bir doktor ya da mühendis değilsiniz. Bir iş başvurusunda bulunduğunuz zaman size ilk başta diploma sormuyorlar. Ben gittiğim her yere kucağımın altında dosyalarla gittim. Elinizdeki işlerle, kendinizi ortaya koyan çalışmalarla gidiyorsunuz. Sizin bu yöne bir meyliniz, bir kabiliyetiniz varsa bu işi meraklı arkadaşlara öneririm. Bu işin altyapısını tabiri caizse teknik altyapısını sağlamalılar. Bunu diploma almak anlamında söylemiyorum; bunu sağlayan kurslar, hocalar, ehil insanlar var. Sizin bir ayda alacağınız yolu bir günde aldırabilir. Tabiri caizse Amerika'yı yeniden keşfetmenin bir anlamı yok. Bu işin teknikleri bellidir. Hiç kabiliyeti olmayan bir insanın bile eğer gözü görüyorsa, eli tutuyorsa ve beyni çalışıyorsa o insana teknik olarak çizmeyi öğretebilirsiniz. Rabbimin yarattığı şeylerin hepsinin bir anatomisi var, orantısı var. Bu orantıyı kabiliyetli olan insan bir ayda öğrenir, kabiliyetsiz dediğiniz insana da bunu bir yılda öğretilir. Yani neticede teknik olarak bunu bir insana öğretebilirsiniz. Ben şunu iddia ediyorum: her insan çizebilir. Bu tekniği verebilirsiniz ama mesele o değil, mesele o çizgiye bir karakter getirmek. O işe imza atmadan teknik bir işi ortaya koyduğunuz zaman bunu kimin çizdiğini anlayamazsınız. Ama sizin bir çizgi diliniz, çizgi karakteriniz oluşmuşsa o işe imza atmasanız da, işin kendisi zaten sizin imzanızdır. Mesele zaten ondan sonra başlar. Basamakların altıncı, yedinci basamağına geldikten sonra sekizinci ya da dokuzuncu basamağı zorluyorsanız işte orada kabiliyet dediğiniz, yani Allah'ın size ilham olarak verdiği şey ortaya çıkar. İşte yorum farkı denilen şey budur. Picasso bile bir milyon tane eskiz yaptıktan sonra aramaya başlamış. Hadi ben oturayım bohem olarak abuk sabuk şeyler çizeyim, dememiş. O işin klasik kısmını hallettikten sonra arayışa girmiş. Eğer siz de bu işin teknik altyapısını hallettikten sonra klasik olan size yetmiyorsa ondan sonra arayışa gireceksiniz. Tamam, siz çok güzel desen çizebilirsiniz, anatomiyi de, ışık-gölgeyi de, kadrajı da hallettiniz, bütün her şey var; ne yapacaksınız? İşte ondan sonra başlıyor tiplleme, karakter ve senaryo... Bunları üzerine koyup da kendi çizgi karakterinizi oluşturabiliyorsanız işte o zaman bir çizer oluyorsunuz. Bilmem, sorunuza cevap oldu mu?

Dinleyici Evet. İki sorum daha olacak, müsaadenizle. Şu zamanda kanaatimce bir insanın kendisini birinin eline bırakması -eğitim anlamında özellikle- çok kolay bir şey değil, yani üstadı bulmak... Belirli bir noktaya kadar gelmiş olsak bile, kendimizde öyle bir ışığın olup olmadığını anlamak belki bunu ortaya çıkarmak için birilerine ihtiyaç duyuyoruz; benim kanaatim tabii. Bu bağlamda siz öğrenci yetiştirmeyi düşünür müsünüz, öyle bir fikriniz var mı?

Çetinkaya Öncelikle tabii bu bir imkân meselesi. Ben İstanbul dışında yaşıyorum. İstanbul içindeyken atölyeme gelen öğrencilerime şunu söylüyordum, üç şeyin bulunması lazım: Birincisi, hangi alanda olursa olsun hepsi için geçerli, bu işi çok sevmeniz lazım. Sevmek de yetmez, azimli olmanız lazım; çünkü bu iş iğneyle kuyu kazmak gibidir. Üçüncüsü de, bir hedefiniz olması lazım. Tamam, sevgi var, azim var ama hedefin yok, ne yapacaksınız? Herhalde içinizde Anadolu'dan gelen çok insan vardır, Anadolu'da müzik ya da resme bir meslek dalı gözüyle bakılmaz. Ben sizin yaşınızda babamın karşısına çıkıp da "Ressam olacağım" deseydim "Hadi oradan" derdi. Yani ciddiye almazdı ya da müzisyen olacağım desem farklı gözlerle bakılırdı. Bunlar insanları eğlendiren ara unsurlar olarak görülür Anadolu'da maalesef. Ama sizin şansınız şu ki İstanbul'dasınız. Ulaşabileceğiniz imkânlar var. Ha bu üstattan kastım illa müşahhas bir şahıs olmayabilir. Mesela benim şansım Babialı'yle tanışmaktı, oradaki değerli insanlarla tanışmaktı. Kastım, o imkânın, o sayfanın size açılmasıdır. Bazen yaptığınız işler size yol gösterir. Her yaptığınız iş bir sonrakini geçiyorsa bir yıl sonra, iki yıl sonra geriye dönüp baktığınızda aslında o işin size rehberlik ettiğini, size yol gösterdiğini, gittiğiniz yola farkına varmadan tuğlalar döşediğinizi göreceksiniz. Sadece bir şahsın tezgâhından geçmeyi kastetmiyorum. Çünkü teknik olanı zaten bir şekilde halledebilirsiniz. Önemli olan zaten bundan sonra sizin ne yapmak istediğinizdir. İşte bunun için de size imkân verilmesi gerek. Tabii bu çok derin ve acı bir konu maalesef. Burada yayıncımız, editörümüz var kendisi daha iyi bilir bu konuları. Keşke daha iyi gelişmiş bir piyasamız olsa, keşke oturmuş bir standardı olan, telif anlayışı olan bir piyasa olsa ve bu piyasada herkes çitayı alıp biraz daha yukarıya taşımaya çalışsa... O zaman inanıyorum ki bu piyasaya daha çok gençler yönelecektir, bu işi mes-

lek olarak görecektir. Dolayısıyla burada sadece niceliğe değil, niteliğe doğru bir yarış başlayacaktır. Maalesef açmazlarla, zorluklarla dolu bir piyasa olduğu için biraz önceki azimden kastım da bu gelecek olumsuzlukların sizi yıldırması açısından.

Dinleyici Öğrencilerde daha doğrusu bu işlerle uğraşan, yeni başlayan kişilerdeki hedef ve azim meselesini nasıl değerlendiriyorsunuz? Çünkü normalde bizler için tembel derler, yani biz bir işi isteriz ama sonrası gelmez gibi bir bakış var. Ben hocalarla konuştuğum zaman birtakım insanlarla genelde hep böyle bir cevapla karşı karşıya geliyoruz. Bunu bir hastalık olarak da değerlendirmek mümkün belki, bilmiyorum, ortam, modern zamanlar vs... Bu durumu nasıl görüyorsunuz?

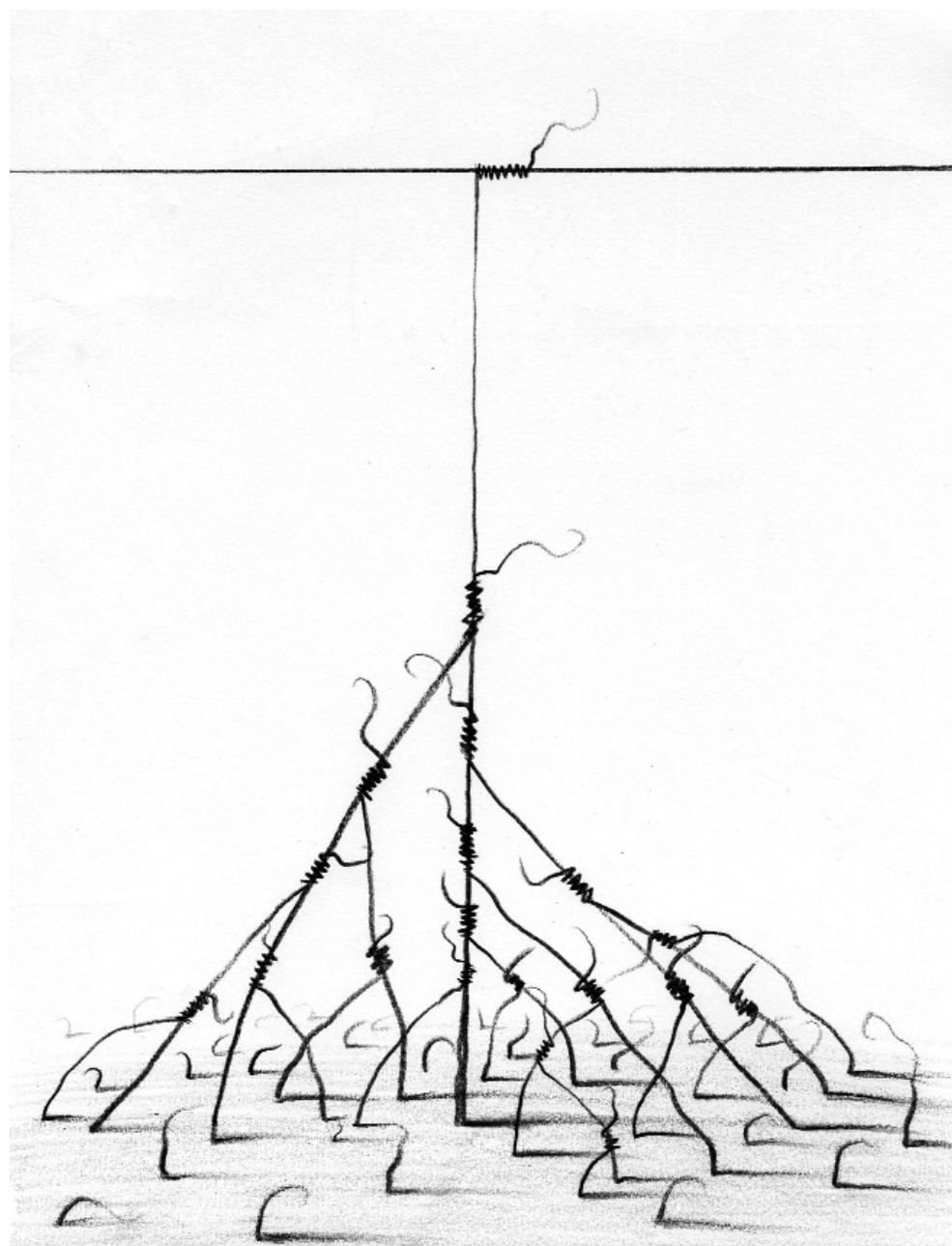
Çetinkaya Ben bu durumu ortama ve gençlere bağlamıyorum. Şimdiki gençleri kendi zamanımdaki gençlerle kıyasladığım zaman şimdiki gençler çok daha arayış içerisinde ve kendilerine verilen şeyleri sorgulayıp alıyorlar. Bu güzel bir şey ama burada problem şu: belki bu ebeveynin yönlendirmesinden de kaynaklanıyor, sadece bunu gençlere yüklemek doğru değil, hedef olarak önüne parayı alıyor. Bir mesleğe giriyor, parayı bir araç olarak görmüyor, amaç olarak görüyor. İlk olarak sordukları şey şu: para var mı, bu işte para var mı? Yoksa geri çekiliyor. Bu zorluklara göğüs geremeyeceğine inanıyor; ama siz o genci bu işte para olduğuna inandırın, dağları deler. Bunu yapabiliyor, bu azim var ama yönlendirmeyi yanlış olarak görüyorum ben. Burada öncelikle bu işi maddi olarak görmemek lazım. Zaten siz hangi mesleği yaparsanız yapın, bütün mesleklerde geçerlidir ama bunda daha çok geçerli. Şu kalemi ürettiğiniz zaman elle tutulan bir şeydir bu; buna bir değer biçebilir herkes. Ama sizinki zihin ürünü olduğu için neticede kâğıdın üzerinde şekiller var; buna bir değer biçmek karşıdakinin eğitimiyle de alakalı, dolayısıyla buna bir değer biçmek çok zor bir şey. Bu yola gençler o anlamda girmek istemiyor. Neticede konuşma kabiliyeti olan bir insan yaptığı işi yazarlık olarak düşünmese de oturup anılarını yazabiliyor, bunu bir hobi olarak devam ettirebiliyor. Ben en azından şunu söylüyorum, siz okurken bir taraftan da bu işe kabiliyetiniz varsa bunu bir dil olarak geliştirin. Nasıl ki bir dil kursuna gidip ekstradan ikinci dil, üçüncü dil öğrenmeye çalış-

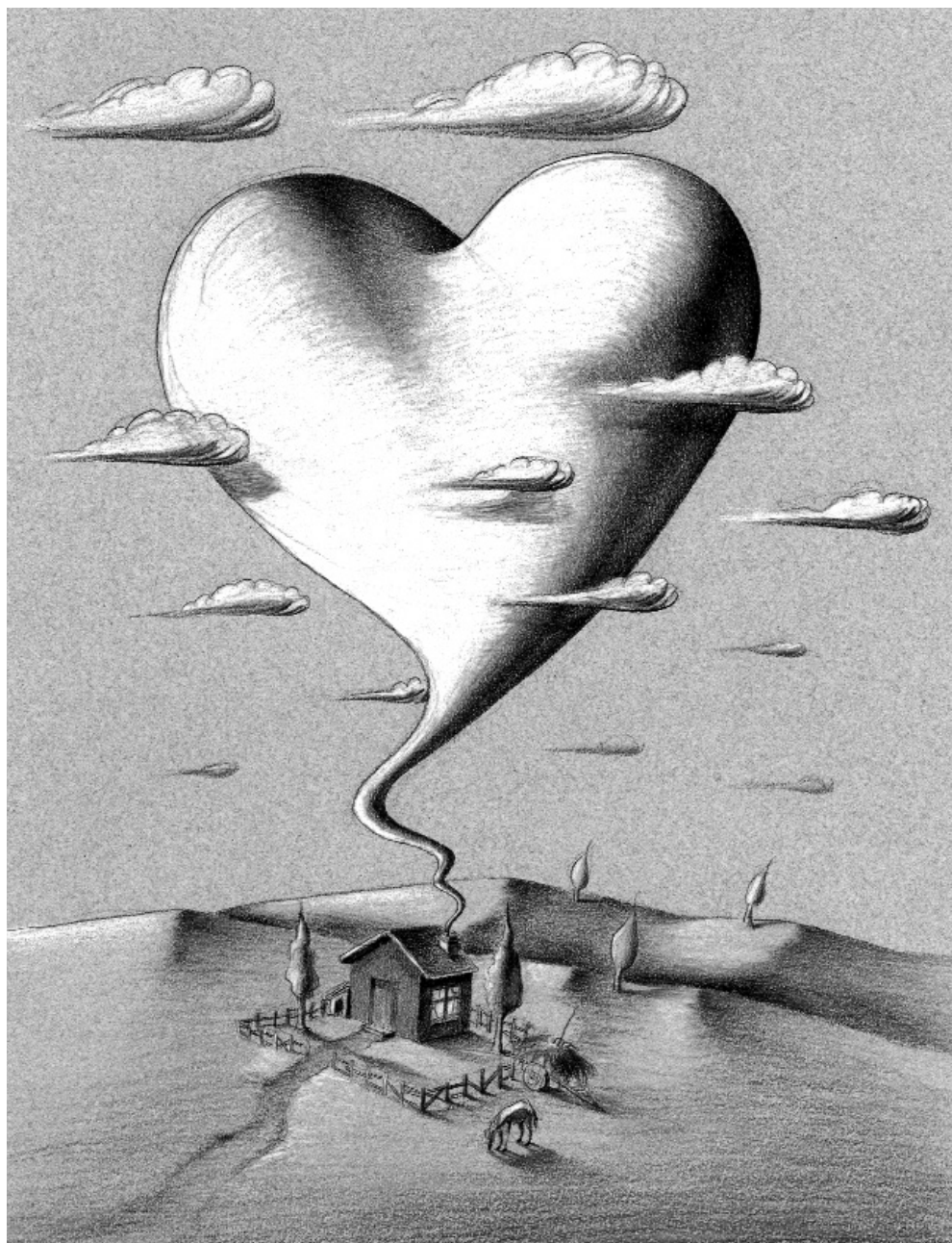
şıyorsanız çizgi de sizin için bir dil, bir araç olabilir. Yeri geldiğinde eğer bu birikimi sağlarsanız elinizde hazır bir altın bilezik olarak durur. Kendinizi ifade etme anlamında diye düşünüyorum; illa bir meslek olarak görmek şart değil. Ama ileride bu meslek noktasına taşınmış mı taşınmamış mı, birkaç kitap resimlemeye başladığınız zaman, size teklifler geldiği zaman bu mesleğe dönüşecek mi, dönüşmeyecek mi onun kararını kendiniz vereceksiniz. Ama önemli olan zaten o noktaya gelene kadarki aşamayı geçebilmek.

Dinleyici Teşekkür ederim. Bir sorum daha var. Çizim hususunda belli bir noktaya geldiğinizde piyasaya girme esnasında çizdiklerinizi gösterirken nasıl bir duruş sergilediniz? Yani o piyasaya girişiniz nasıl oldu, zorlandınız mı? Bu merhaleleri merak ediyorum.

Çetinkaya Bu işe girmeden önce saçlarım simsiyahtı sonra beyazladı. Bu piyasa gerçekten zor ama zevkli. Zevkli tarafı da şu: yaptığınız işten aldığınız keyif... O sırada piyasayı göz önünde bulundurmuyorsunuz. Ben mesela özellikle üniversite yıllarında sizin yaşlarınızdayken dersin alakası olmadığı halde illüstrasyon dersinden zayıf alıyordum; ama öte yandan, sabaha kadar oturup karikatür çiziyordum. Ben okul derslerini aksatıyordum, yapmıyordum; ama oturup sabahlara kadar bir şeyler karalıyordum. Zevk aldığım yönde ilerledim. 1991'den 1995'e kadar aşağı yukarı dört-beş yıllık bir süreç içerisinde yüzlerce karikatür çizdim ve bunu birileri sipariş ettiği için yapmadım. Gerçekten haz aldığım için, oturup çizdiğim zaman vaktin nasıl geçtiğini anlamadığım için yaptım. Özellikle 1990'da karikatürcüler derneğine üye olunca, benim için idol olan birtakım çizerlerle tanışınca, onlarla hasbihâl edip onlarla aynı havayı teneffüs edince, birtakım yarışmalara katılıp kendinizi ispat etmeye başladığınız zaman, diyorsunuz ki "tamam, ben bu işi yapmaya başlıyorum". Başlangıç noktası, piyasadan ziyade o insanlarla aynı ortamı paylaşmam, kendimi ispat açısından da birtakım yarışmalara katılıp dereceler almam ve bundan gelen teşviklerle bazı şeyleri zorlamamdı. Bir yayınevinin kapısını çalarsınız ya da bir gazetenin kapısını çalarsınız... "Ben geldim, bu da diplomam" diyecek değilsiniz. İyi geldin, hoş geldin de, ne getirdin? Önemli olan, bu birikimi sağlayabilmek oraya gelene kadar. Mizah dergilerinden tutun da günlük gazetelerden çocuk kitaplarına kadar çok farklı ortam-

larda çalıştım; ama buralarda çalışmadan önce de o insanların kapısına gideceğim zaman elimde onlara götürebileceğim malzemeler vardı; ben buyum, bunları yapabiliyorum diyebileceğim çizimlerim vardı. Bunları yapabilirseniz, özgüveninizi kazanabilirseniz çizgi noktasında, ondan sonra piyasada iş olur mu, olmaz mı, yapabilir miyim kaygısını zaten atarsınız. Bundan sonra siz işi kovalamazsınız, iş sizi kovalar. Önemli olan zaten şudur: bir prensip sahibi olmak. Bu öyle bir çarktır ki maalesef özellikle bizim ülkemizde telif anlayışı yok. Başka bir meslekte olsanız kırkına, ellisine, belli bir yaşa gelince emekli oluyorsunuz; ama görsel sanatlarda emeklilik diye bir durum yok. Sizin emekliliğiniz ya da bu işin garantisi, ortaya koyduğunuz eserlerdir. Siz yaptığınız işi bir 'iş' değil de eser olarak görmek istiyorsanız herkesten önce kendiniz o işe saygı göstermek zorundasınız. Yani sizin saygı duymadığınız bir işe başkasının saygı duymasını bekleyemezsiniz. Saygı duyacağınız bir iş yapabilmemiz için de gerçekten özveriyle, kendinizi vererek çalışmanız lazım. "Ben üç lira aldım, üç liralık iş yapayım" değil, gerekirse üç lira alıp kırk liralık iş yaparak... Bu da telifle olur ama burada bizim yayıncılarımız telifte pek yanaşmıyorlar, yani sofraya sizi davet etmiyorlar. Buldukları sofrada sizi dışarıda tutmaya çalışıyorlar; böyle bir anlayış var. Telif anlayışı inşallah bu ülkede eninde sonunda yerleşirse işler değişir. Telif anlayışından kastım nedir? Bastığı kitaptan size belli bir yüzde vermesidir; yüzde bir de olabilir, yüzde on da olabilir. Hiç fark etmez ama o kitap on yıl boyunca basılıyorsa sizin de o kitaptan on yıl boyunca emeğinizin karşılığını almanız lazımdır; bunun zıddına da Çağaloğlu mantığı diyorlar. Çağaloğlu mantığı da şudur: basarsınız satarsınız, basarsınız satarsınız. Yani sattıktan sonra o eser sizden çıkar. E, siz satacağınız şeye aylarınızı verebilir misiniz ya da özveriyle çalışabilir misiniz? Çalışamazsınız ya da belli bir yere kadar yaparsınız, ondan sonra bıkersınız. Üç ayda yapacağınız kitabı iki aya indirirsiniz, bir aya, bir haftaya indirirsiniz; yani süre olarak o işten çalmaya başlarsınız. Bu da zamanla sizi yorar. Dolayısıyla burada en önemli şeyin prensipli olmak gerektiğini düşünüyorum ben. Başlangıçta bu çok zor. Ben Çağaloğlu'nda da, Çağaloğlu'ndaki yayıncılarla da çalışmadım, çok kitap resimlemedim o anlamda. İsteseydim resimleyemez miydim, resimlerdim; ama geldi-

ğiniz noktada kendinizi tüketmeye ve tekrara başlardınız. Yenilik arayışına girme vaktiniz olmazdı. Sadece oturup bildiği şeyleri, aynı şeyleri satan bir bakkal dükkânına dönüşürdünüz o zaman. O da zannediyorum bütün bu işin zevkli kısmını alıp götürür ve sizi bir sanatçı hassasiyetinden, sanatçı duruşundan alıp bir zanaatçıya dönüştürür. Bilmem, sorunuza cevap oldu mu?

Dinleyici Teşekkür ederim.

Dinleyici Biraz özel olacak ama çizemediğinizi düşündüğünüz zamanlar oldu mu? Yani gerçekten durduğunuz bir zaman... Diyelim ki bir kabiliyete sahipsiniz, belli bir zamandır çiziyorsunuz ama bir şey var ve çizemiyorsunuz, böyle bir döneminiz geçti mi? Bu arayıştan önceki ya da sonraki süreçte olabilir...

Çetinkaya Ben hiçbir zaman durup da ben oldum, ben çizdim, ben üstadım, ben bu işi yaptım, demiyorum.

Dinleyici O anlamda demedim. Bir şey yapmak istiyorsunuz ama çıkmıyor. Böyle bir döneminiz oldu mu? Onu merak ediyorum.

Çetinkaya Öyle bir dönemim olmadı çünkü elime kalem ve kâğıt aldığımda zamanın nasıl geçtiğinin farkına varmadım hiçbir zaman. Masanın başına oturduğumda özellikle sizin yaşlarınızda sabah çok çabuk olurdu, mutlaka bir şeyler çizerdim. En zor dönemim, annemin vefat ettiği 1991 yılında iki hafta eve kapandım ve hiç çıkmadım, o zamanlar sürekli çizdim; neyi çizdiğimi bile bilmeden... Ölümü, o duyguyu, o acıyı bir anlamda çizgiyle paylaştım. İnsan duygularını arkadaşlarıyla paylaşır, sevgilisiyle paylaşır, ben kendi özel duygularımı çizgiyle paylaştım ve o çizgileri de hiçbir zaman yayınlamadım; benim özelim olduğu için. Kendime ayna tuttuğum, kendimi sorguladığım, bazen de duygularımı paylaştığım bir alan oldu çizgi benim için. Bu anlamda oturup da çizgisel olarak bir şeyleri denemeye ya da en iyisini yapmaya çalışmadım. En iyisini yapmaya çalışan, yani mükemmeliyetçiliğin peşinden koşan insanlar hiçbir zaman üretmezler. Kullakları çınlasın, benim çok sevdiğim bir üstat olarak da kabul ettiğim bir insandır Muhittin Köroğlu. Karikatürcüler derneğinde tanıştık, çok da saygıdeğer bir insandır. Ben bir çizgiye başladığım zaman onu bitirmeye çalışırdım, o bana bitirmemeyi öğretti. Bana dedi ki: "Bir çiz-

gi yarımkken otur, onu karşına koy, seyret. Çizdiğin her çizgi bir sonrakinin bir üstü olsun, yani sana bir şeyler öğretsin. O çizgiyi bitirdiğin zaman o çizgideki eksikliklerini gör ki ikinci bir çizgi çizdiğin zaman oradaki eksiklikleri ikinci çizgiye taşıma.” Böylelikle acele etmemeyi öğrendim ve benim tezgâhımda üç ay, altı ay duran çizgiler oldu. Çizgi, karikatür dediğiniz zaman elinize kalemi alıp bir çırpıda çıkan şey aklınıza geliyor belki ama eğer siz ona gerçekten farklı bir göz ile bakmaya başlarsanız, üzerinde oturup bir şeyler düşünürseniz, orayı kendinize bir oyun alanı haline getirirseniz çok zevkli şeyler çıkar.

Dinleyici Ben hep şöyle düşünüyordum sizin çizgilerinize bakınca: Herhalde Dağıstan Bey çizgiyle düşünüyor. Yani doğrudan bize baktığında da, bir siyasi olay gördüğünde o adamları çizgi şeklinde görüyor herhalde, diyordum...

Çetinkaya Çizgi şeklinde düşünmüyorum ama dediğiniz şey doğru. Ben mesela okula giderken, öğrenciyken sürekli yanımda bir defter, bir kalem taşırdım ve yazıyla değil; çizerek not alırdım. Ve o çizgiler benim akıl defterimi oluştururdu. Daha sonra bunlar bir tür eskiz aşaması olduğu için, akıl defterime onlardan yola çıkarak bir şeyler yapardım. Ders notlarını kastetmiyorum, dışarıda bir şey görürsün mesela... Çok bariz olan ilk aklıma gelen örneği vereyim: Bizim okul Fındıklı'daydı. Ben o zaman Beyazıt'ta bir çatı katında ev tutmuştum, orada kalıyordum. Oradan okula yürüyerek gidip geliyordum. Okulun yakınında bir camii, caminin hemen köşesinde ufak bir park var... Oradan her sabah geçerken kediler, köpekler, kuşlar o parkta neşe içerisinde; o parkı onlar işgal etmiş. Sabah da insanlar telaşla parkın etrafından geçiyor. Hiç de o çimenlikten geçen insan yok... İşe giden insanların kalabalığını düşünün; yoğun bir şekilde. Sonra onu görsel olarak aldım birebir, işte alın size bir karikatür... Yani o güzelliği hayvanlar paylaşıyor ama insanlar farkında değil. Biraz da abarttığınızı zaman oradan on kişi geçiyorsa, yüz kişi geçiyor şeklinde yaparsınız; çünkü karikatür neticede abartma sanatı. Ona benzer bir şey, mesela kaldırım kapatmışlar; inşaat tahtaları var. İnsanlar hepsi kenardan geçiyor; bir amca da zorlayarak içinden geçmeye çalışıyor. Ben o amcayı kaldırıp yerine bir köpek yaptım; oldu size karikatür... Çevreniz-

deki olaylara farklı bir gözle bakmaya çalışırsanız o zaman zaten o işin püf noktasını yakalamış oluyorsunuz.

Dinleyici Rutin ortamlarda siz daha çok eğleniyorsunuz o zaman bu yüzden.

Çetinkaya Tabii, o sizin bakış açınıza göre değişebilir. Ben çizgiyi bir eğlence olarak görmediğim için bana ifade ettiği karşılık çok daha farklı.

Dinleyici Mesela ben şimdi hobi olarak çiziyorum ama bu çizdiklerimi birisi eleştirmeyince anlamsız bir şey oluyor. Bunları eleştirileceği bir ortam, gidince şurasını düzelt diyecek birileri var mı?

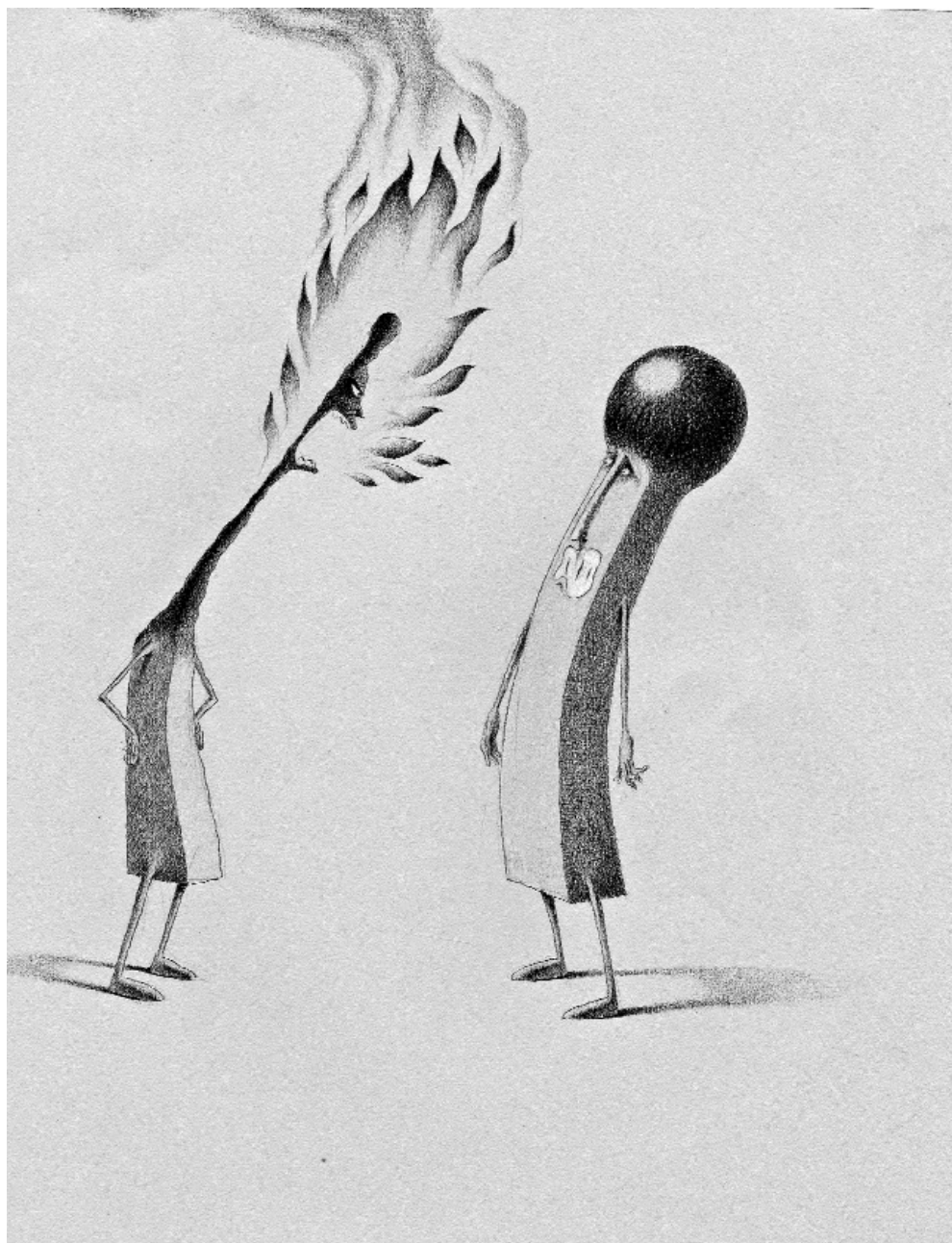
Çetinkaya Zannediyorum belediyenin kurslarında karikatür ya da çizgi üzerine değişik zamanlarda kurs veriyorlar. Bunları takip ederseniz buralardan yardım alabilirsiniz. Bunun dışında çizgisini beğendiğiniz çizicilere ulaşip onlara çizimlerinizi gösterebilirsiniz. Artık teknoloji çok geliştiği için birebir olmasa bile internet yoluyla bu çizimleri gönderip eleştiri isteyebilirsiniz. Bana bu tarz gelen taleplerde, vaktim olduğu sürece çizimler gönderen kişilere neler yapması gerektiği noktasında ufak bir yol haritası çizmeye çalışıyorum. Çünkü biraz önce de söyledik, hangi meslekte olursa olsun bir temel gerekiyor. Uzaktan ilk başta çizmek çok zevkli gibi gelebilir ama işin içine girdiğiniz zaman öyle olmadığını görüyorsunuz. Niye? Çünkü bu işin de kurallarının olduğunu görüyorsunuz. Oran-orantı, perspektif, ışık, anatomi, bütün bunlar birer basamak olarak gerekli. Bunlar işin sizi geliştiren kısmı; tabiri caizse elinizi, gözünüzü ve beyninizi ehlileştirip birbiriyle uyumlu şekilde çalışmasını sağlıyorsunuz. Sizin şu objeye bakıp birebir kâğıda resmetmeniz için bahsettiğim bu üç uzvun birbiriyle uyumlu olarak çalışması gerekiyor. Bunu birebir kâğıda resmettikten sonra işin içine dördüncü organ giriyor: Kalp. Siz kalbinizden, beyninizden ne katarsanız işinizde o kendini gösteriyor. Ama o dördüncü aşamaya gelebilmek için ilk önce işin teknik kısmını bilmek gerekiyor. Neticede çizgi/karikatür dediğiniz şey de bir abartı sanatı. İnsan bilmediği bir şeyi abartamaz; en fazla deforme edebilir. Maalesef karikatür dediğiniz zaman genelde *Gırgır* kültüründen gelen, patates burunlu, patlak patlıcan burunlu insanlar akla gelir ama bunlar bir abartı sanatı değil; bun-

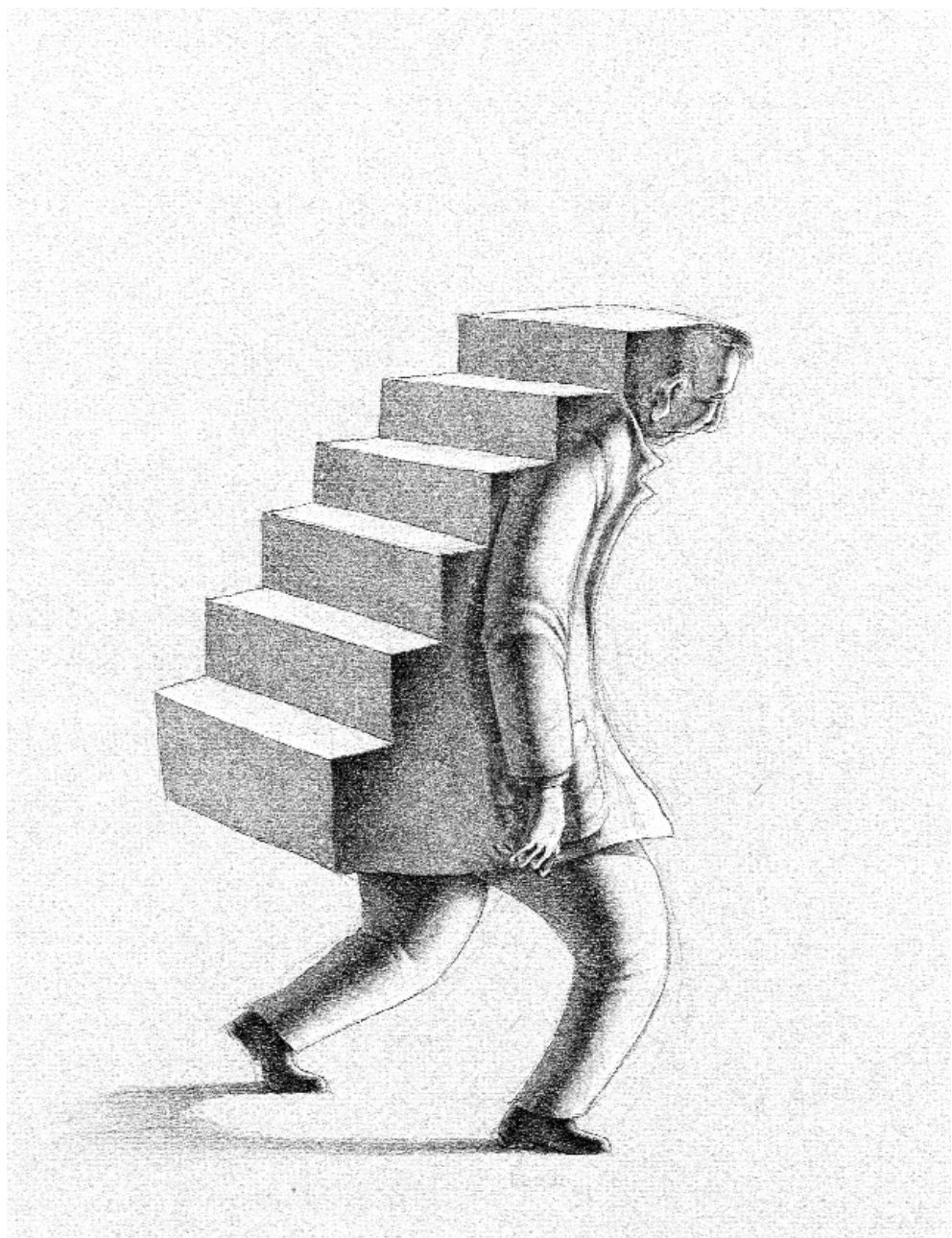
lar birer ucube. Biz bir ucube yapmak değil, bir şeyleri abartmak, kendimize göre yorumlamak istiyorsak başka bir şey gerekli... Bunu artık internette yurtdışından çok değişik örneklerde de görebilirsiniz. O insanların yaptığı şeyler de size yol gösterebilir aslında; ama benim tavsiyem ilk başta her iş gibi bunun da alfabesinden başlamak gerektiğidir. Resmin kuralları çizgide de geçerli. Siz bu kuralları görmezden gelip doğrudan bu işi yorumlamaya kalkarsanız hem sıkıcı gelecektir, hem tekrara düştüğünüz için belli bir süre sonra bu işi bırakacaksınız; ben bırakan çok insan gördüm.

Dinleyici Herhalde kendini ifade etmek aslında insanda bir şeylerin taşmasıdır artık. Yazarken de bir şeyler taşmaya başlar, yazıyla ifade edersiniz, kelimelere dökersiniz. Çizgide bir şeyler taşıyor ve siz onu çizgiyle ifade ediyorsunuz. Aramızda filmlerle ilgilenen arkadaşlar var; görüntüde o kendi ifadesini buluyor. Etkilendiğimiz bir çizgi gördüğümüz zaman güzel bir şeyle muhatap olduğumuz için bizde de bazı hisleri dile getirmek şeklinde bir şeyler kaynamaya başlıyor. Biz belki bunu çizgiyle yapamayacağız ama başka araçlarla yapacağız. Muhakkak çalışmanın, gayretin yanında bizi ayrıca besleyen şeyler buluyoruz. Çizmek hususunda sizi besleyen, belki usta diyebileceğimiz, belki bu yönde sizi etkileyen çizgiler, görüntüler var mıdır?

Demirci Soruya bir ilavem olacak: Her sanatçı gibi siz de gündelik hayattan alıyorsunuz malzemenizi. Sizin prizmanızdan geçiyor, kâğıda dökülüyor. Sinema olabilir, çizer ustalarınız olabilir, edebiyat, müzik yani nelerle besleniyorsunuz?

Çetinkaya Bu alanda her görsel alanda olduğu gibi okumak, yani fikri altyapınız çok önemli. Biraz önce bahsettiğim gibi çizgi de neticede bir araç. Bu aracı elde ettikten sonra ne söyleyeceğinizdir esas olan. Sizin kabınız dolacak ki karşı tarafa taşsın. Tabii burada her şeyden önce farklı bir gözle bakmak çok önemli; size bu farklı bakış açısını kazandıracak olan şey, başta okumak. Yani çok okuyacaksınız, çok araştıran bir insan olacaksınız. Özellikle kendi alanınızla ilgili kim, ne yapmış? Bunu taklit anlamında söylemiyorum; alıp birebir taklit anlamında değil, peki bu size neyi kazandı? O insanın penceresinden bakmayı öğretir. Sürekli aynı pencereden bakarsanız aynı manzarayı

görürsünüz; ama farklı pencerelerden bakarsanız farklı manzaralar görürsünüz. Neticede her insan farklı bir pencere açtığına göre, farklı bir dünya olduğuna göre siz o insanın dünyasını algılayabilirsiniz o size bir zenginlik katar. Siyasal karikatürler de mesela size bir şeyi dikte eder, sadece o siyasi olayı yorumlar; özellikle yazı bulunan karikatürlerde... Siz ona güler geçersiniz ya da düşünürsünüz üzerinde, geçersiniz; günübirliktir, kalıcı değildir. Benim çizgilerimde yapmaya çalıştığım şey, insanlara farklı pencerelerin önünü açabilmek. Mesela bana gelen maillerde şuna çok rastlıyorum: Özellikle üniversite gruplarından, biz beş altı kişi, aynı evde kalan öğrenci grubuyuz diyorlar. Şu çizginizden hepimiz farklı bir şey çıkardık, acaba siz ne demek istediniz? Şimdi, bu bir zenginlik... Her insan benim çizgime bakıp da farklı bir şey çıkardıysa benim daha başka bir şey söyleme gerek yok aslında; çoğalan bir şey hâline gelmiş demektir. O insanların pencerelerini, o insanların bakış açılarını yakalamışım demektir. Bir de sizin o kişinin ne kadar uzağında, ne kadar yakınında olduğunuzla da alakalıdır. Annesi, babası ya da bir yakını yeni vefat eden bir insanla sizin konumunuz ölüme bakış noktasında aynı olamaz. O insan ölümlü daha iyi hisseder. Ateşi tarif edebilirsiniz ama ateşi hissedemezsiniz. Ancak elinizi tutarsanız hissedersiniz. Histlerle tarifi karıştırmamak lazım. Mesela görsel ürünlerde argümanların kullanımı çok farklı ve çok zengin olduğu için bu anlamda yazıdan çok daha zengin. Yazıda insanlara sadece tarif ediyorsunuz ve hayal dünyasına bırakıyorsunuz. İşin içine göz ve beyin girdiği için, görsellik girdiği için onlara farklı ufuklar açma şansınız yazıya göre çok daha zengin ve birebir etkileme şansınız çok daha fazla. Düşünün, bir Arapça metni İngilizceye, İngilizce bir metni Türkçeye birebir çevirmeniz mümkün mü? Aynı argüman içerisinde bile çeviride bir çok şey kaybediyor, kayıplar oluyor. Görsellikte de böyle. Ben çizdiğim bir çizgiyi kelimelere dökmeye çalışsam çok yalan bir şey ortaya çıkar. Ben onu size kelimelerle ifade edebilseydim zaten çizme ihtiyacı hissetmezdim.

Dinleyici Böyle bir tecrübem olmuştu. Sergilere gittiğimde eğer ressam salondaysa birkaç kez sordum bunda ne demek istiyorsunuz diye. Bir daha sormamaya karar verdim. Sormamak ve üzerinde düşünmek daha iyi...

Çetinkaya Zannediyorum, ben kendi açımdan söylüyorum. “burada ne hissediyorsunuz?” ya da “burada ne anlatmak istediniz?” sanatçıların en rahatsız oldukları sorudur. Adam zaten bunu sana yazıyla ya da sözle anlatabilseydi çizmezdi herhalde. Hani Picasso bir sergi açmış, adamın biri gelmiş, “Bu ne?” demiş. “Balık” demiş Picasso. Adam “Ben burada balık göremiyorum” demiş resme bakınca. O da “Birebir balık görmek istiyorsan balıkçıya git” demiş. Buradaki yorum farkını anlatmaya çalışıyorum. Adamın o balık dediği şey çok farklı bir şey. Sana göre o kedi olabilir ya da başka bir hayvan olabilir. Önemli olan sanatçının dünyasından ne kadar uzakta, ne kadar yakınsın ya da onun açtığı o pencereyle sen ne kadar ilgilisin; mesele bu.

Demirci Ben kişisel sayılabilecek bir soru sormak istiyorum, merak ettiğim bir şey bu. Bir sanatçının hayatı duyusu, hissedışı çok farklı; kendisine has dünyası var. Bu marjinal bir dünya olabilir. Sanatçının inancıyla bu dünyası çakışır mı zaman zaman, çelişir mi; yoksa dini hayatı onu dengeler mi?

Çetinkaya Bu çatışmalar zaman zaman olur; özellikle görsel alanda. Ama eğer sizin ‘dini’den kastınız, gelenekçi olarak size dikte edilen, annenizin babanızın öğrettiğiyle değil de sizin onu sorgulayarak, özümseyerek içinize kazıyarak kazandıklarınızsa, tabiri caizse, birtakım şeylerin sınırlarını çizmişseniz onu öbür tarafa aktarmak o kadar zor olmuyor o zaman. Bu sefer ikisini aynı platformda buluşturmanız çok kolay. Çünkü zaten siz dini, Allah’ı, peygamberi, kitabı, birtakım şeyleri sorgulayarak akıl ve mantıkla kabul etmişsiniz. Zaten sizin fikri altyapınızı buradan size gelen birtakım şeyler, bir yerde sizin birikimleriniz oluşturuyor. Dini birikimleriniz, gelenekten aldığınız birikimleriniz ve okuma birikimleriniz... Neticede siz dünyaya, ahirete nasıl bakıyorsanız yaptığınız işe de onu bir şekilde yansıtıyorsunuz. Tabiri caizse iş sizi ele geçirmiyor, siz o işi ele geçiriyorsunuz.

Demirci Sanatçı ruh halini etkileyen süreçler yaşıyor üretme aşamasında. O da normalde dini hayatın sizi gemlediği o duruma çok uygun düşmeyebiliyor.

Çetinkaya Mesela resim yapan arkadaşlardan vazgeçenler, resmini yırtanlar vardı yasak diye. Bir kısmı da karar verdi, devam etti. Önem-

li olan şu, her zaman söylüyorum, enaniyet, şeytanı şeytan yapan unsurdur. Siz şu bardağı yaparken bile enaniyete kapılabılırsiniz. Bir marangoz bile “Bunu ben yaptım” diye benliğine havale ediyorsa bunun resim ya da görsel sanatlarla ilişkili olmasına gerek yok. Bizimki daha bir sınırdadır, tehlikeli bir alanda ama eğer insan kendi prensiplerini, kendi karakterini çok iyi oturtmuşsa ve bunu dini hükümlerle iyi özdeşleştirmişse o zaman o tehlikeye düşmez diye düşünüyorum.

Demirci Zaten sorun oradan çıkıyor. Sanatçı kendi dünyasıyla fazlaca ilgili olmak zorunda.

Çetinkaya Bunu çok iyi irdelemek zorunda; ama şunu söylemeye çalışıyorum, bu irdelemelerin sonucunda sizin birtakım değerleriniz oturmuşsa bu size zarar vermiyor. Çünkü siz onu Rabbinizin size ikram ettiği güzellik olarak görüyorsunuz.

Demirci Peki, üretme aşamalarınız etrafınıza zarar veriyor mu?

Çetinkaya Etrafım derken eşimi ve çocuklarımı kastediyorsanız... Biraz düzensiz yaşadığınız için tabii ki aile hayatını etkileyen bir unsur. Bizim memur gibi sabah çıkıp akşam gelme durumumuz yok. Çizmek için oturuyorsunuz, bazen sabahlıyorsunuz, bazen geceliyorsunuz. Gece ilham daha çok geliyor diye bir şey yok. Gecenin bir tılsımı da yok. Ama şu var; gece daha dingin, daha sakin... El ayak çekildiği için, gürültü kalktığı için daha dinleneceğiniz, kendinizi daha iyi dinleyeceğiniz ve kendinizle baş başa kaldığınız bir ortam. Çocuk varsa ortalıktan çekiliyor, hanım varsa yatıyor, gece size kalıyor. Dolayısıyla orada kendinizle daha fazla cebelleşebiliyorsunuz. Kendinizi daha çok sorgulayabiliyorsunuz. Tabiri caizse bir gece yürüyüşü yapabiliyorsunuz o zaman.

Demirci Bir röportajınızda “Çizgilerimle acı bir tebessüm bırakmak isterim” diyorsunuz. Bunu açar mısınız biraz?

Çetinkaya Acı tebessümden kastım şu: Görsellikten bahsediyoruz, görsel kirlilik de her alanda çok fazla. Medyadan tutun, televizyona, gündelik hayata kadar her yerde. Bu görsel kirlilikte birtakım duyguları yakalamak o kadar zorlaştı ve birtakım şeyleri o kadar yüzeysel geçiyoruz ki... Bunları maalesef görmezlikten geliyoruz ya da bir me-

ta haline dönüştürmeye çalışıyoruz. O yüzden özellikle böyle bir zamanda bunları ajite etmeyi değil de bu yanlışlarımıza tebessüm ederek bakmayı kastediyorum. Bir şeyler yanlış olduğu için de acı bir tebessüm... Neticede yapılan bir davranıştan insanın kalbi, duyguları, bir tarafı nasırlaşırsa bu nasırı kazımak acı verecek. Ama bunu ajite etmek de doğru değil. Yaptığı hatadan dönüp hani, bunu yaptım ama keşke yapmasaydım der gibi, bunu bir olgunlukla karşılayabilmek; amacım o... Çizgilerimde işin içine bir mesaj koyma derdinde değilim. Aksi hâlde suni olur. Özellikle çocuk kitaplarında yaptığınızı zaman çocuklar bunu hissederler, çok suni gelir ve sevmezler onu zaten. Bunun en bariz örneği, mesela *Zaman Gazetesi'*ne çizdiğim Nurcan tiplemesiydi; psikopat bir tipti ama çocuklar bunu inanılmaz derecede çok sevdi. Niye? Çünkü orada kendini buldu. Siz bir tipi sevdirdikten sonra o çocuğa, onun hareketleriyle bazı şeyleri sevdirebilirsiniz. Bundan birtakım insanlar da rahatsız oldular, mülayim, bizim istediğimiz gibi bir kız olsun, dediler. Onlara da Elifcik diye bir kız çizdim; onu da hiç kimse sevmeydi. Annesinin dizinin dibinden ayrılmayan, istediğini yapan, vur elinden al lokmasını bir tip. Siz karşınızdaki insanı o kahramanlarla, o çizgiyle yakalarsanız, öncelikle kendinizi, kendi iç dünyanızı yakalarsanız ve samimi olursanız okur bunu anlıyor zaten. O samimiyetle de bir şeye başlarken o kahraman 'bismillah' diyorsa bilinçaltında o da 'bismillah' diyor. Ama siz ona istediğiniz kadar sevmediği bir kahramanın ağzından çeşitli cümleler, isterseniz hadis, ayet okutun; onun için bir anlamı olmaz. Önemli olan işte burada onun paralelinde, onun dünyasına girebilmek.

Demirci İstanbul'un dışında yaşamayı tercih etmeniz üretiminizle ilgili bir şey mi? Büyük şehrin kargaşasından kaçmak...

Çetinkaya Bir nokta değil de tabiri caizse bir virgül koymaktı benim için. Çünkü 1985'ten aşağı yukarı 2004 yılına kadar on dokuz-yirmi yıl İstanbul'da yaşadım, İstanbul'un farklı semtlerinde aşağı yukarı dokuz-on sene bulundum, değişik alanlarda yaşadım. Zamanla gerek trafik, gerekse kalabalık belli bir süre sonra üzerinize üzerinize gelmeye başlıyor, bu da sizi yoruyor. Biraz kenara çekilip şöyle uzaktan bakmak, biraz daha dinginleşmek, biraz daha dinlenme isteği ve arzusu vardı. O yüzden Yalova'ya taşındım. Biraz daha yeşil, biraz daha

sakin bir yer. İnsanın ruh dünyasını kirlletmemesi, kendisiyle barışık olması bu işleri yaparken çok önemli. Hani meşhur kurbağa testi vardır ya, kurbağa yavaş yavaş su ısınırca öldüğünün bile farkına varmaz. İşte ruhumuz da bir anlamda büyük şehirde kurbağa testine tabi tutuluyor. Bu tarz olaylarla yavaş yavaş farkına varmadan kendimizi kirltebiliyoruz. Bu da ister istemez başta yaptığımız işe, sonra kendi kişiliğimize yansımaya başlıyor. Bunu ara sıra temizlemek, geriye dönüp sorgulamakla da alakalı. İşte bu tarz kabuğuna çekilmeler geçmişimize, geleceğimize şöyle sakın bir pencereden bakmakla alakalı diye düşünüyorum.

Evet arkadaşlar, sizlerle tanışmak güzeldi. Hepinize çok teşekkür ediyorum. Böyle şeyleri konuşmak, insanın yüksek sesle düşünmesi gibi bir şeydi. Sesli düşünürken geçmiş defterleri karıştırdığım için kendim de öğrenmiş oluyorum. Sizin gibi arkadaşlarla, merakı, ilgisi olan arkadaşlarla böyle ortamlarda konuşmak her zaman keyifli olmuştur, kendi açımdan da verimli olmuştur. O yüzden teşekkür ediyorum.

Demirci Biz de çok teşekkür ediyoruz.

